

КОНФЛІКТНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Гура Л.В.

Полтавський національний педагогічний університет

імені В.Г. Короленка

huratila08@gmail.com

Конфліктність особистості будь-якого віку розуміється як інтегральна властивість, що виявляється через частоту вступу в міжособистісні конфлікти та характер когнітивного, емоційного, поведінкового реагування в них. За стійкої високої конфліктності людина стає постійним ініціатором напружених стосунків з оточенням.

Узагальнюючи визначення конфліктності особистості (М. Пірен, Ю. Черненко, В. Шейнов), українська дослідниця О.М. Чайковська відзначає, що конфліктність є системною складною властивістю особистості, яка включає комплекс психічних властивостей, а саме: – неадекватну (завищену або занижену) самооцінку своїх можливостей і здібностей, яка йде у розріз з оцінками навколишніх, що й викликає конфлікт; – прагнення домінувати будь-що, де це можливо і неможливо; – консерватизм мислення, поглядів, переконань, небажання подолати застарілі традиції; – зайва принциповість і прямолінійність у висловах і думках, прагнення сказати те, що є, на погляд особистості, правдою, іншому в очі, незважаючи ні на що; – певний набір емоційних якостей особистості: тривожність, агресивність, упертість, дратівливість.

Отже, конфліктність трактується нами як перманентна риса особистості, яка акумулюється її природними задатками і соціальним досвідом, що набувається в ході розвитку. Конфліктність підлітків та юнаків відрізняється низкою особливостей, пов'язаних із: 1) недостатністю життєвого досвіду й низьким рівнем самокритики, 2) нездатністю до адекватної оцінки життєвих обставин, 3) підвищеною емоційною збудливістю, імпульсивністю, 4) руховою й вербальною активністю, 5) загостреним почуттям залежності, 6) прагненням до набуття певного статусу у референтній групі, 7) негативізмом, 8) невірноваженістю збудження й гальмування. При цьому підліткова схильність до конфліктності може пояснюватися не тільки емоційними і фізіологічними віковими змінами. Однією з характеристик нестійкого, дискомфортного положення підлітка є недостатня сформованість його соціальних навичок, які сприяють успішній соціалізації.

Ці соціальні навички, посилені соціально-економічною незахищеністю, часто є причиною, яка впливає на підвищену агресивність, конфліктність підлітка, на його бажання будь-якими засобами компенсувати своє незадоволення життям. Підлітки стикаються з цілим рядом суперечливих позицій та внутрішніх коливань між залежністю та незалежністю, роллю дитини та дорослого. За дослідженнями М.О. Коць, І.А. Мудрака, на початку підліткового періоду складається ситуація появи суперечностей – якщо у дорослого зберігається ставлення до підлітка ще як до дитини. Таке ставлення, з

одного боку, вступає в протиріччя із завданнями виховання дітей цього віку і розвитком соціальної дорослості особи, а з іншого боку, воно вступає в протиріччя з уявленням підлітка про ступінь власної дорослості і його претензіями на нові права. Саме це протиріччя є джерелом конфліктів і труднощів у стосунках дорослого і підлітка [3]. Важливо додати, що ставлення батьків до юнака як до несамоїсної особи також загострює їх відносини. Все це, на наш погляд, провокує підвищення конфліктності та агресивності підлітків та юнаків та закріплення даних особистісних властивостей. Будь-яка форма конфлікту підлітка та дорослого, загострених реакцій дитини несе на собі відбиток соціально-економічного становища сім'ї.

У сім'ях із низьким соціально-економічним статусом частіше виникають конфлікти, пов'язані з вимогами до його ввічливості, слухняності, поваги, тоді як в сім'ях середнього достатку батьки частіше занепокоєні розвитком у дітей самостійності та ініціативи. Помічено, що в сім'ях з низьким рівнем доходів батьки заклопотані тим, щоб убезпечити дітей від неприємностей у школі, тоді як в сім'ях з середнім достатком батьки більше заклопотані успіхами і досягненнями дітей [2, с. 165].

На думку І.А. Мудрака, «дані конфлікти типові і досить легко вирішуються. Головне, щоб вчитель був психологічно готовий до їх усунення, прагнув цього і не боявся труднощів і змін. Позитивне вирішення таких проблем полягає в усуненні причин, які обумовили конфліктну ситуацію. Таких конфліктів не слід уникати, їх необхідно розв'язувати» [2, с. 166]. Тож, стає очевидним, що конфліктологічна активність підлітків пов'язана з постійною переоцінкою цінностей, яка відбувається в процесі спілкування з найближчим соціальним оточенням. Підліток не знаходить оптимального задоволення у спілкуванні з дорослими, зокрема батьками, вчителями. Якісні зрушення самосвідомості у формі виникнення уявлення про себе уже не як про дитину і прагнення увійти в світ дорослих є структурним центром особистості в цей період розвитку.

За дослідженнями Л. Котлової, «конфліктність особистості дуже часто пов'язана із акцентуаціями характеру, тобто надмірним розвитком одних характерологічних якостей за рахунок інших» [1, с. 68]. Вчена переконана, що «конфліктність особистості більше притаманна підліткам та юнакам із демонстративною, педантичною, гіпертимічною, ефективно-лабільною, дистимічною акцентуаціями рис характеру, ніж для представників інших акцентуацій» [1, с. 69]. Практика показує, що підлітки не вміють конструктивно вирішувати виникаючі конфлікти, поведуться агресивно, проявляють конфліктні риси своєї особистості, і в їх відносинах з оточуючими (ровесниками чи дорослими) переважають деструктивні тенденції. Відповідно до вказаного, для зниження гостроти подібних явищ і збільшення ролі продуктивного вирішення міжособистісних конфліктів, зниження конфліктності особистості необхідно посилити в структурі педагогічного процесу психологічний супровід підлітків та юнаків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котлова Л.О. Особливості конфліктних форм поведінки підлітків з вираженими акцентуаціями рис характеру. *Актуальні проблеми педагогіки та психології*. Львів, 2011. Ч.1. С. 68–70.
2. Коць М., Мудрак І. Психологічні детермінанти конфліктної поведінки підлітків. *Соціальна психологія*. 2007. № 1. С. 162–169.
3. Шевчук В., Харченко А. Агресивна поведінка підлітків із розладом психічного розвитку. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*. 2020. С. 95-96.

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК РЕСУРС У КРИЗОВИХ ІНТЕРВЕНЦІЯХ

Дзюбинська М. Я.

Прикарпатський національний університет

імені В. Стефаника

mariia.dziubynska@pnu.edu.ua

На сьогоднішній день, через тривалі воєнні дії, особливо актуальним є питання надання оперативної психологічної допомоги. Сучасні умови нестабільності повсякденного життя зумовили вибір багатьма фахівцями кризової інтервенції як методу перших консультацій.

Кризова інтервенція – перша психологічна допомога націлена на повернення людини до адаптивного рівня функціонування, зниження градусу негативних емоційних станів, попередження психопатології, зниження руйнівної сили кризової ситуації [2].

Криза – це стан, що характеризується сильним емоційним збудженням, тривогою, відчуттям безсилля і супутніми різними формами поведінкової дезорганізації. Вона з'являється, коли людина втрачає емоційну рівновагу під впливом несподіваної та потенційно шкідливої події або важкого перехідного періоду в онтогенетичному розвитку, наприклад, перед обличчям діаметральних змін у житті, травматичного стресу [4].

Такий психологічний напрям, як арт-терапія, використовує творчість і художнє самовираження для покращення психічного, емоційного та фізичного благополуччя людини. Ця форма експресивної та рекреаційної терапії може допомогти людям зменшити стрес, розвивати здорові навички подолання труднощів, підвищити самооцінку та самосвідомість. Вона також може бути використана в роботі з психічною травмою, в роботі з кризовими станами особистості, для лікування широкого спектра медичних станів, включаючи психологічні розлади.

Арт-терапія, як експрес-терапія, має багато переваг, таких як заохочення до спілкування та вираження емоцій, сприяння емоційному катарсису та переживання позитивних емоцій, підвищення позитивної поведінки, покращення якості життя.

Якщо арт-терапевтичні заходи спрямовані на наданні емоційної підтримки, їм можна присвоїти характер кризової інтервенції. Потенціал арт-терапії полягає в можливості впоратися з надзвичайними переживаннями шляхом визначення